

Universiteit Utrecht

De kwaliteit van het jeugdnetwerk van gemeente Eindhoven rondom overgewicht, schooluitval en criminaliteit

Kelly van Leeuwen
Roos van der Sanden

Universiteit Utrecht

De kwaliteit van het jeugdnetwerk van gemeente Eindhoven rondom overgewicht, schooluitval en criminaliteit

Bachelor (premaster) thesis
Kelly van Leeuwen 3807622
Roos van der Sanden 3845273
Premaster Maatschappelijke Opvoedingsvraagstukken
Universiteit Utrecht
2012, Gemert/Tilburg
Begeleider: dr. Chris Baerveldt

Abstract

Al jaren is verkokering in de hulpverlening een groot gevaar. Er heerst onduidelijkheid over de verantwoordelijkheid en taakverdeling bij het verlenen van hulp aan opgroeiende kinderen, opvoeders of het gezin. Een oplossing hiervoor die op korte termijn wordt uitgevoerd is het overhevelen van alle wetten en regelingen omtrent jeugdzorg van de provincie naar de gemeente. Het is van belang het jeugdnetwerk binnen gemeentes in beeld te krijgen en te kijken naar de kwaliteit hiervan. Dit onderzoek is gericht op de gemeente Eindhoven en haar jeugdnetwerk. Uit literatuur is gebleken dat zich verschillende problematieken afspelen omtrent kinderen en jeugd. In dit onderzoek wordt speciale aandacht gegeven aan de aspecten overgewicht, schooluitval en criminaliteit, waarin onderscheid wordt gemaakt tussen lichte en complexe situaties. Onderzoeksvragen die gesteld zijn, betreffen het in kaart brengen van het netwerk rondom deze probleemgebieden, de reactietijd en de vindkans van deze problematieken. Door middel van vignetten zijn interviews afgenomen met acht sleutelfiguren binnen het netwerk. Deze resultaten zijn aangevuld met resultaten uit gemeentelijke documenten. Daaruit blijkt dat de zorgstructuur waarmee de gemeente Eindhoven werkt, ontwikkeld is om snel en effectief te reageren. In de praktijk is er binnen alle drie de problematieken vaak een gebrek aan signalering door het netwerk, waardoor de reactietijd verlengd wordt en de vindkans van de problematieken verlaagd wordt. Daarnaast speelt de motivatie van jongeren en ouders een belangrijke rol in de duur van het traject wat op gang wordt gezet na signalering.

Inleiding

Gessica was een meisje dat op 4-jarige leeftijd met haar moeder Gabriella naar Rotterdam kwam, waar haar vader woonde. Al snel liep de relatie tussen haar ouders mis. Haar moeder kwam op straat te staan en kwam uiteindelijk terecht in een opvanghuis voor Kaapverdische vrouwen. Gessica bleef bij haar vader. Haar opvoeding verliep niet probleemloos. Ze werd begeleid door Bureau Jeugdzorg, uit huis geplaatst en weer teruggeplaatst toen de gezinssituatie stabiel leek. Uiteindelijk werd ze vermoord, in stukken gesneden en later gevonden in de Maas, wat haar de naam 'het Maasmeisje' opleverde. Gessica was toen al jaren bekend bij hulpverleners. Uit een rapport van de Inspectie voor de Gezondheidszorg uit 2007 bleek dat consultatiebureau- en schoolartsen een verkeerde inschatting maakten van de risico's die ze liep. Ook de psychische hulpverleners, huisartsen en de behandelaar van de psychisch zieke vader stelden de veiligheid van het kind niet voorop. Hulpverleners werkten langs elkaar heen. Dossiers over het meisje werden slecht bijgehouden en niet gekoppeld aan die van haar vader. Zo is Gessica een zoveelste symbool geworden voor falende hulpverlening (Kamerman, 2007).

In bovenstaand voorbeeld wordt gesproken over hulpverleners die langs elkaar heen werken, wat ook wel verkokering genoemd wordt. Verkokering is een actueel thema binnen de Nederlandse jeugdzorg. Het wordt gedefinieerd als de onduidelijkheid over verantwoordelijkheid en taakverdeling bij het verlenen van hulp aan opgroeiende kinderen, opvoeders of het gezin. Dit heeft tot gevolg dat de verschillende hulpverleners en instellingen langs elkaar heen werken en er onvoldoende informatie wordt uitgewisseld. Het belemmert een goede samenwerking tussen de hulpverlenende instanties rondom kinderen en hun opvoeders, wat nadelige gevolgen kan hebben voor de kwaliteit van de jeugdzorg (Raad voor Maatschappelijke Ontwikkelingen, 2008). Bovenstaand voorbeeld over het Maasmeisje is een pijnlijk voorbeeld van wat een nadelig gevolg kan zijn voor kwetsbare kinderen en jongeren.

Volgens de Rijksoverheid (2012) is één van de oplossingen om de nadelige gevolgen van verkokering te verminderen is het decentraliseren van de verantwoordelijkheid voor de jeugdzorg. In de stelselwijziging 'Zorg voor jeugd' staat daarom beschreven dat verantwoordelijkheid voor de jeugdzorg van de provincie binnenkort overgeheveld wordt naar de gemeentes. Deze stelselwijziging wordt ook wel de 'transitie van de jeugdzorg' genoemd en maakt een integrale werkwijze voor gemeentes makkelijker. Binnen de gemeentes bevindt zich momenteel een complex netwerk rondom jeugdzorg. Volgens Kilduff en Tsai (2003) is het succes of falen van een netwerk afhankelijk van hoe goed het netwerk hun expertise, kennis en bronnen met elkaar deelt en contact heeft met elkaar. Een dergelijk netwerk rondom

jeugdzorg is complex en omvangrijk. Men kan diverse stappen onderscheiden die genomen worden gedurende de gehele hulpverlening. Volgens Borgatti (2005) kan de manier van communiceren en informatieverschaffing binnen een dergelijk netwerk via verschillende wegen gaan. Dit is afhankelijk van hoe het netwerk eruit ziet. Het jeugdnetwerk wordt gevormd door diverse organisaties, die zich onderscheiden in taken als signaleren, schakelen en uitvoeren. Door het contact tussen organisaties te bevorderen, kan het besproken gevaar van verkokering verminderd worden.

In dit onderzoek staan niet alle afzonderlijke organisaties uit het netwerk centraal, maar de kwaliteit van het gehele netwerk rondom jeugd in een gemeente. Er is gekozen voor drie grote probleemgebieden omtrent jeugd, namelijk: overgewicht, schooluitval en criminaliteit. Het onderzoek richt zich op de gemeente Eindhoven waarbij de volgende onderzoeksvragen centraal staan:

- *Hoe ziet het jeugdnetwerk eruit in de gemeente Eindhoven rondom de drie onderzoeksonderwerpen?*
- *Wat is de reactietijd van het jeugdnetwerk in de gemeente Eindhoven rondom de drie onderzoeksonderwerpen?*
- *Wat is de vindkans van het jeugdnetwerk in de gemeente Eindhoven rondom de drie onderzoeksonderwerpen?*

Literatuur

Dit onderzoek richt zich op drie probleemgebieden rondom jeugd in de gemeente Eindhoven: overgewicht, schooluitval en criminaliteit. Deze begrippen worden in dit literatuurdeel uitgelegd en geoperationaliseerd, waardoor duidelijk wordt op welke manier deze begrippen worden gebruikt in het onderzoek. Allereerst is overgewicht uiteengezet, gevolgd door schooluitval en vervolgens criminaliteit. Als laatste volgen uit de literatuur de conclusies die van belang zijn voor het verdere verloop van dit onderzoek.

Literatuur: overgewicht

De laatste decennia neemt overgewicht bij kinderen wereldwijd toe (IOTF, 2010; Ebbeling, Pawlak, & Ludwig, 2002; Weiss & Caprio, 2005). Het International Obesity Task Force (IOTF, 2010) schat dat wereldwijd ongeveer 200 miljoen schoolkinderen overgewicht hebben, waarvan 40 tot 50 miljoen kinderen obesitas (ernstig overgewicht). Uit de laatste landelijke groeistudie, De Vijfde Landelijke Groeistudie, bleek dat overgewicht bij kinderen en jongeren ook in Nederland blijft stijgen. In 2010 bleek 14% van de Nederlandse jeugd te zwaar te zijn (Van Bakel & Zantinge, 2010). Daarnaast is gebleken dat ook steeds meer

jongeren obesitas hebben (TNO, 2010). Opvallend feit is dat de percentages veel hoger liggen wanneer jongeren naar hun eigen mening gevraagd wordt: 43% van de meisjes en 26% van de jongens vindt zichzelf te dik (Van Dorsselaer, De Looze, & Vermeulen-Smit, 2010).

Overgewicht heeft diverse gevolgen voor kinderen en jongeren. Kinderen met (ernstig) overgewicht rapporteren een lagere kwaliteit van leven op lichamelijk, psychisch en sociaal gebied (Lee, 2009) en hebben meer kans op gezondheidsproblemen, zowel op lange als korte termijn (Visscher, van Son, Bakel, & Zantinge, 2010). Daarnaast ervaren kinderen met overgewicht vaak discriminatie en stigmatisering, hebben zij vaak minder vrienden en worden zij vaker gepest dan leeftijdsgenoten zonder overgewicht (Lee, 2009). Ook blijft het probleem van overgewicht vaak op volwassen leeftijd bestaan en vergroot het de kans op het ontstaan van chronische ziekten (TNO, 2010).

In geïndustrialiseerde landen als Nederland komt overgewicht vaker voor bij de lagere sociaal-economische klassen. Reden hiervoor is dat ouders met een lage sociaal-economische status meer belemmeringen hebben om gezond te eten, minder weten over gezond eten en niet de kans hebben om hun kinderen (verschillende) sporten te laten beoefenen, om zo overgewicht te voorkomen (Gezondheidsraad, 2003). Ook het onderwijsniveau vertoont een samenhang met het percentage personen dat overgewicht heeft. Uit het HBSC-onderzoek (2009) blijkt dat er ongeveer drie keer zoveel jongeren met overgewicht zijn onder VMBO-leerlingen dan onder VWO-leerlingen (Van Dorsselaer, e.a., 2010). Het CBS (2011) herkent dit verschijnsel en ziet een duidelijke afname van overgewicht naarmate een persoon hoger is opgeleid. Andere oorzaken van overgewicht zijn een slecht voedingspatroon en weinig bewegen, een scheve energiebalans (Schrijvers & Schoenmakers, 2008) en erfelijkheid (Ebbeling, e.a., 2002).

Momenteel is de Body Mass Index (BMI) de enige maat voor overgewicht met internationaal geaccepteerde en toegepaste leeftijd- en geslachtsspecifieke waarden. Voor een duidelijke definitie van overgewicht wordt gebruik gemaakt van de BMI, voor de jeugd is er een speciale tabel met zogenaamde afkapwaarden (Van Bakel, 2010). Kritiek op deze manier van meten is echter dat de BMI niet goed correleert met het percentage lichaamsvet, dit is vooral het geval bij adolescente jongens. Er wordt daarom voor kinderen en jongeren gebruik gemaakt van een 'klinische blik' waar vier criteria aan zijn verbonden: lichaamsbouw, etniciteit, vetverdeling en puberteitsstadium. Bij het laatste criteria wordt rekening gehouden met de mate van groeispuurt van het kind (CBO, 2008). Op basis van het BMI dat wordt berekend voor een kind of jongere, kan onderscheid worden gemaakt in lichte gevallen van overgewicht en ernstige gevallen, welke meer neigen naar obesitas. Het blijkt dat van de

kinderen en jongeren van 2 tot 12 jaar 13,3% van de jongens overgewicht heeft en 1,8% ernstig overgewicht. Bij meisjes ligt het percentage overgewicht op 14,9% en 2,2% dat ernstig overgewicht heeft (TNO, Vijfde Landelijke Groeistudie, 2010). Als laatste blijkt dat niet alleen de prevalentie van overgewicht bij kinderen toeneemt, maar ook de comorbiditeit, wat het probleem overgewicht steeds complexer maakt (Ebbeling, e.a., 2002).

Literatuur: schooluitval

Bij schooluitval en voortijdige schoolverlaters (VSV) gaat het om jongeren tussen de 12 en 23 jaar die zonder startkwalificatie het onderwijs verlaten. Een startkwalificatie is het minimale onderwijsniveau dat nodig is om een baan te vinden. In Nederland is dit een HAVO, VWO of MBO (niveau 2) diploma. Een VMBO-diploma geeft toegang tot het MBO, maar is géén startkwalificatie (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2012).

Op 1 oktober 2010 volgden 1.317.662 leerlingen het voortgezet onderwijs of middelbaar beroepsonderwijs. Van deze groep hebben 38.568 leerlingen hun opleiding voortijdig verlaten, wat neerkomt op 2,9%. Deze groep is verder uit te splitsen in voortijdige schoolverlaters met VMBO-diploma (22.400), leerlingen met MBO 1 diploma (4140) en leerlingen zonder diploma (12.028) (Aanval op Schooluitval, 2012). De aanpak 'Aanval op Schooluitval' is een initiatief van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2012). Het moedigt scholen aan om schooluitval te verlagen en de regionale samenwerking te verbeteren. Hierdoor is het aantal voortijdig schoolverlaters enorm gedaald. Ook verschillende onderzoekers van voortijdig schooluitval pleiten voor vroege interventie. Vitaro en collega's (2010) stellen dat de focus van interventieprogramma's moet liggen bij het verminderen van storend gedrag en het verminderen van leerproblemen.

Het ontstaan van problemen in de opvoeding en ontwikkeling van kinderen die leiden tot schooluitval kan multi-factorieel worden verklaard, bijvoorbeeld met een transactioneel model. Binnen een transactioneel model werken meerdere stress- of risicofactoren interactief op elkaar in en binnen die dynamiek kunnen problemen ontstaan (Bakker, Bakker, Dijke en Terpstra, 1998). Volgens Bakker, Bakker, Dijke en Terpstra (1997) zijn er verschillende factoren die samenhangen met schooluitval en een verklaring hiervoor zouden kunnen zijn. Zij ontwikkelden een model dat onderscheid maakt in microsystemen, bestaande uit kindfactoren en ouder- gezinsfactoren en in meso- en macrosystemen, bestaande uit vrienden, school, buurt, sociaal- economische gezinsfactoren en de culturele achtergrond. Het model geeft het samenspel tussen draagkracht en draaglast weer op deze verschillende niveaus, waar zich overal problemen kunnen voordoen.

Ook hier kan onderscheid worden gemaakt tussen lichte en complexe gevallen van schooluitval. In een complex geval kan sprake zijn van een cumulatie van problemen in de diverse niveaus van het balansmodel van Bakker en anderen (1997).

Literatuur: criminaliteit

Binnen de aanpak van de criminaliteit in Nederland valt ook het terugdringen van de jeugdcriminaliteit; deze aanpak is in de laatste jaren geïntensiveerd. Een thema hierbij is het zicht krijgen op het aantal jeugdigen dat zich schuldig maakt aan criminaliteit en de soorten criminaliteit die gepleegd worden (Ministerie van Justitie, 2010).

Jeugdcriminaliteit is een containerbegrip voor gedragingen van jongeren die bij de wet zijn verboden. Hierbij gaat het om jongeren in de leeftijd 12 tot 24 jaar. De groep onder de twaalf jaar is bij wet niet strafbaar, maar wordt wel in veel rapportages besproken (Rijksoverheid, 2012). Er wordt een onderscheid gemaakt tussen first-offenders, meerplegers en veelplegers. First-offenders zijn de jongeren die éénmaal een proces verbaal hebben gekregen. Meerplegers zijn jongeren tegen wie er twee tot vijf processen verbaal zijn opgemaakt. De groep veelplegers bestaat uit jeugdigen tegen wie in totaal meer dan vijf keer een proces verbaal is opgemaakt (Van Mantgem, Nobelen & Uljee, 2009). De vijf soorten delicten die het meest worden gepleegd onder jeugdigen zijn; vermogensmisdrijven, hierbij gaat het om 46%, 38% maakt zich schuldig aan diefstal en inbraak zonder geweld, 28% krijgt een proces verbaal voor vernielingen, 18% voor geweldsmisdrijven en seksuele misdrijven. De top vijf sluit met misdrijven tegen de openbare orde waaraan 13% zich schuldig maakt (Van der Laan & Blom, 2011).

Er zijn verschillende redenen te noemen waarom jongeren delinquent gedrag gaan vertonen. Het balansmodel van Bakker en anderen (1997) onderscheidt diverse kind-, ouder- en omgevingsfactoren die van invloed zijn op dit proces en die een bedreigende factor kunnen vormen voor de opvoeding. Dit worden ook wel risicofactoren genoemd: factoren die het ontstaan van problemen verhogen. Factoren die de opvoeding echter goed laten verlopen, worden protectieve (beschermende) factoren genoemd. Ook Dishion, French & Patterson (1995) ontwikkelden een model en brachten verschillende factoren in verband met probleemgedrag. Binnen dit model zijn verschillende niveaus te onderscheiden. In het centrum van het figuur wordt een verzameling van factoren weergegeven die in het kind of in het individu te situeren zijn: de intrapersonlijke factoren, bijvoorbeeld het geslacht en biologische factoren. Ook zijn alle factoren samengebracht die in de directe omgeving van een kind terug te vinden zijn, zoals het contact met leeftijdsgenoten, de opvoeding of de

relatie met broer(s) en/of zus(sen). Verder van het kind af staan de omgevingsfactoren, waaronder de school en de buurt. Tot slot worden in de buitenste rand van het figuur de factoren uit de 'ruimere maatschappij' weergegeven, waarin onder andere de cultuur waarin het kind opgroeit een belangrijke rol speelt. Bijzonder aan dit figuur is hoe centraler de factoren in het figuur worden weergegeven, hoe directer zij van invloed zijn op het gedrag van het kind. De factoren midden in het figuur staan het dichtst bij het kind en hebben de meeste invloed op zijn of haar ontwikkeling (Dishion e.a., 1995). Moffitt (1993) suggereert dat er diverse risico- en beschermingsfactoren zijn voor het ontstaan van antisociaal en/of delinquent gedrag bij jeugdigen, zoals neuropsychologische risicofactoren. Andere mogelijke oorzaken zijn kindermisbruik, verwaarlozing en verbale of executieve tekorten. Verder blijken subtiele neurologische tekorten het temperament, de opvoeding en latere gedragsproblemen van het kind kunnen beïnvloeden. Daarbij spelen bepaalde risicofactoren in de omgeving van het kind een rol en is er mogelijk sprake van een intergenerationele transmissie van antisociaal gedrag van de ouders op het kind. Het voortbestaan van antisociaal gedrag is volgens Moffitt (1993) mogelijk het gevolg van een simpel gebrek aan mogelijkheden om zich op andere manieren te gedragen. Zo blijken deze kinderen en jongeren de mogelijkheden te missen voor het verwerven en oefenen van sociale alternatieven of vaardigheden. Ouderschap, drugs- of alcoholverslaving, schooluitval, impulsiviteit en bepaalde vormen van letsel zijn risicofactoren voor het elimineren van mogelijkheden voor later succes.

Loeber, Wung, Keenan, Giroux, Stouthamer-Loeber, & Van Kammen (1993) hebben drie ontwikkelingspaden ontwikkelt van antisociaal gedrag die elk bestaan uit verschillende fasen. Bij elk pad wordt het gedrag erger, maar komt het gedrag ook minder voor waardoor een piramidevorm ontstaat, wat betekent dat niet iedere persoon zich ontwikkelt tot een complex geval van delinquent gedrag. De personen die zich in de top van de piramide bevinden, hebben iedere fase van de piramide doorlopen als een stapsgewijs proces. In de top bevinden zich de meest complexe gevallen, onderaan de piramide bevinden zich de meer eenvoudige gevallen.

Literatuur: conclusie

Rondom kinderen en jeugd kunnen diverse problematieken ontstaan, drie grote problematieken zijn zojuist in beeld gebracht. Binnen ieder probleemgebied kan onderscheid gemaakt worden tussen een lichte probleemsituatie en een complexe situatie, waarin vaak een cumulatie van problemen ontstaat. Dit betekent dat in een complexe situatie het netwerk

complexer wordt omdat er meerdere instanties bij betrokken zijn om de gehele probleemsituatie te onderzoeken en te behandelen. Om een beeld te krijgen van de kwaliteit van deze jeugdnetwerken, worden in dit onderzoek de gemeentelijke jeugdnetwerken rondom deze probleemgebieden in kaart gebracht en onderzocht op reactietijd en vindkans in probleemsituaties.

Methode

Voor dit onderzoek zijn zeven interviews gehouden met acht sleutelfiguren uit het jeugdnetwerk van Eindhoven: de teamleider bij de Jeugdreclassering van Bureau Jeugdzorg, een medewerker van het Veiligheidshuis, een politiemedewerker van de gemeente Eindhoven, de projectmanager overgewicht van de GGD Brabant-Zuidoost, een casemanager en buurtwerker van Centrum Jeugd en Gezin, een leerplichtambtenaar van gemeente Eindhoven en een coördinatormanager van SPIL. De resultaten uit de interviews zijn aangevuld met gemeentelijke documenten.

De sleutelfiguren voor de interviews zijn gevonden door middel van een sneeuwballen-steekproef waarin de respons erg hoog was. Iedereen waarmee contact is opgenomen heeft uiteindelijk meegewerkt aan het onderzoek. Door de gemeente Eindhoven als beginpunt te nemen, werden al snel enkele telefoonnummers en doorverwijzingen verkregen. Door met deze instanties contact op te nemen, werden nieuwe telefoonnummers verkregen van mensen die belangrijk zouden zijn in het jeugdnetwerk. Deze namen door meerdere personen genoemd, waardoor zekerheid verkregen werd omtrent het benaderen van de juiste personen.

Tijdens de interviews is de kwaliteit van de netwerken onderzocht op basis van de reactietijd, het totale tijdsverloop vanaf het eerste signaal tot de start van aanpak, en op basis van de vindkans, de kans dat een casus wordt waargenomen door het netwerk. Hiervoor zijn een zestal vignetten ontworpen (bijlage 1). Deze zes vignetten bevatten casussen over de drie opgestelde onderwerpen overgewicht, schooluitval en criminaliteit. Elk onderwerp omvat één licht vignet en één complex vignet waarin een situatie van een kind of jongere wordt geschetst. Door middel van deze methode werd getracht een algemeen beeld te krijgen van de problematiek in de gemeente Eindhoven. Het jeugdnetwerk omtrent deze onderwerpen werd uiteengezet en de kwaliteit werd bepaald door middel van de reactietijd en de vindkans.

De vignetten bleken in de interviews lastig te hanteren. Omdat de sleutelfiguren zich moeilijk een voorstelling konden maken van de uiteengezette situaties, werd hen gevraagd een situatie uit eigen ervaring voor te stellen. De vignetten kregen op deze manier een meer

flexibel karakter. De geschatte cijfers die verkregen zijn uit de interviews en de cijfers die verkregen zijn uit de gemeentelijke documenten kwamen meermaals met elkaar overeen. Door deze vergelijking te maken, blijkt dat de gegevens uit beide bronnen betrouwbaar zijn. Ook hadden de geïnterviewden een open en kritische houding naar zichzelf en naar anderen uit het netwerk toe. Hierdoor lijkt de kans op sociaal wenselijke antwoorden minimaal, wat de betrouwbaarheid van de resultaten vergroot. De reikwijdte beperkt zich tot de gemeente Eindhoven en het jeugdnetwerk, wat de opzet was van het onderzoek. Acht belangrijke sleutelfiguren zijn geïnterviewd, waardoor een vrij volledig beeld geschetst kon worden van het jeugdnetwerk van Eindhoven.

Resultaten

Eindhoven had op 1 januari 2011 216.036 inwoners en is daarmee de grootste gemeente in de regio Zuidoost-Brabant. Het is de vijfde stad van Nederland naar inwoneraantal. De inwoners van Eindhoven wonen op een klein oppervlak: de bevolkingsdichtheid is 2.438 inwoners per vierkante kilometer (Van Niekerk & Pouwels, 2011). Ruim 70% van de Eindhovense bevolking heeft de Nederlandse nationaliteit, ongeveer 30% is dus van een niet-Nederlandse herkomst. Eindhoven kent 57.000 migranten en migrantenkinderen waarvan ongeveer 33.000 uit een niet-Westers land komen. Er zijn 158 etniciteiten; de meeste migranten zijn van Turkse, Marokkaanse of Indische afkomst. De grootste herkomstgroepering is de Turkse met meer dan 10.000 personen. 40% van de niet-westerse migranten woont in een buurt met de laagste sociaal-economische status (Van Niekerk & Pouwels, 2011).

In 2011 is Eindhoven uitgeroepen tot slimste regio van de wereld door de Amerikaanse denktank Intelligent Community Forum. Dit komt vooral door de grote high-tech industrie die Eindhoven kenmerkt (Gemeente Eindhoven, 2011). Ook na onderzoek van GGD Zuidoost Brabant komt naar voren dat een relatief grote groep inwoners van Eindhoven een hoge opleiding volgen of hebben gevolgd (Van Niekerk & Pouwels, 2011).

Zoals de rest van Nederland is ook Eindhoven aan het vergrijzen. Toch heeft Eindhoven onder meer dankzij de studenten van de Technische Universiteit, de Fontys Hogescholen en de Design Academy een relatief jonge bevolking. In totaal telt de gemeente 22.622 kinderen in de leeftijd van nul tot 9 jaar en 22.065 kinderen/jongeren in de leeftijd van 10 tot 19 jaar (Van Niekerk & Pouwel, 2011). De gemeente probeert de stad aantrekkelijk te maken voor studenten en jongvolwassenen, zodat deze zich hier gaan vestigen en blijven wonen. De gemeente signaleert steeds meer problemen die zich voordoen op het gebied van kinderen en jongeren (Actieplan Jeugd en Veiligheid, gemeente Eindhoven, 2012). In dit

onderzoek wordt zoals eerder aangegeven geconcentreerd op de onderwerpen overgewicht, schooluitval en criminaliteit.

Resultaten: overgewicht

Volgens Van Niekerk en Pouwels (2011) was overgewicht in Eindhoven een omvangrijk gezondheidsprobleem en kwam dit vaker dan gemiddeld voor in de regio Zuidoost-Brabant. In Eindhoven had 13% van de 2- tot en met 11-jarigen overgewicht, waarvan 3% ernstig overgewicht (obesitas). Het percentage kinderen in Eindhoven van 2 tot en met 11 jaar met overgewicht is de afgelopen jaren stabiel gebleven. Van de 12- tot en met 18-jarigen had 12% overgewicht, waarvan 2% ernstig overgewicht.

Resultaten: netwerk overgewicht

Volgens SPIL Eindhoven werkt de gemeente Eindhoven met een zorgstructuur waarin de pedagogische infrastructuur van nul- tot 18-jarigen is vastgelegd. Hierin bevinden zich vijf niveaus van signalering, uitvoering en doorverwijzing van problemen die zich kunnen voordoen bij kinderen en jongeren. In bijlage 2 bevindt zich het schema van de pedagogische zorgstructuur met de verschillende niveaus en samenwerkingspartners (SPIL Eindhoven, 2010). SPIL Eindhoven gaf aan als doel een coördinerende functie te hebben voor nul- tot 12-jarigen. Schoolteams zou deze functie voor 12- tot 18-jarigen hebben.

GGD Brabant Zuidoost gaf tijdens het interview aan dat de gemeente Eindhoven een belangrijke rol in de preventie van overgewicht heeft, vooral door mensen in beweging te krijgen en gezonde en gevarieerde voeding te stimuleren door middel van leefstijlprogramma's. Deze programma's worden door de GGD ontwikkeld en uitgevoerd. De Jeugdgezondheidszorg van ZuidZorg en de GGD controleren kinderen op twee leeftijden op hun lengte en gewicht. Uit het interview met de GGD kwam naar voren dat deze controlepunten plaats zouden vinden op de basisschool, in groep twee en groep zeven. Wanneer overgewicht wordt gesignaleerd door de betreffende schoolarts of verpleegkundige, zouden zij een traject van begeleiding kunnen uitzetten. Zij kunnen ouders en kinderen adviezen geven en zo nodig doorverwijzen naar beweegactiviteiten, een diëtist, opvoedingsondersteuning, het Spreekuur Overgewicht of andere hulpverleners. Op een aantal scholen in Eindhoven wordt bijvoorbeeld het project 'Onwijs fit', een fitheidsmeting, uitgevoerd door medewerkers van Sportmax die gebonden zijn aan het Catherinaziekenhuis. Wanneer scholieren niet goed scoren op deze test, vindt er een gesprek plaats met de jeugdverpleegkundige en de ouders. Ook school zou hier volgens de GGD in betrokken

moeten worden door aan de slag te gaan met de testresultaten en met het opstellen van een gezondheidsbeleid. Daarnaast gaf GGD in het interview aan te werken met het (preventieve) programma 'De Familie Lekkerbek in balans'. Volgens Van Niekerk en Pouwels (2011) was het doel van het programma het (dreigend) overgewicht van kinderen en jongeren aan te pakken door een mix van interventies. Voor hen zijn speciale cursussen ontwikkeld en is een Spreekuur Overgewicht bij de GGD. In totaal zouden gemiddeld zes tot negen gesprekken plaatsvinden om het probleem in beeld te krijgen. De GGD gaf aan dat ouders hier zelf met hun kind kunnen binnenlopen voor informatie en advies en tevens hun kind kunnen aanmelden voor dit programma.

Resultaten: reactietijd overgewicht

De GGD gaf aan dat wanneer een kind met overgewicht wordt gesignaleerd door school of door de wijkverpleegkundige tijdens een controlepunt, ouders allereerst voor een gesprek uitgenodigd zouden moeten worden. Dit was volgens de GGD afhankelijk van de school en/of de leerkracht en de mate van overgewicht die zij signaleren. Signaleren bleek uit het interview met de GGD moeilijk door de veranderende norm omtrent overgewicht bij kinderen. Het zou steeds normaler gevonden worden dat kinderen wat steviger zijn en ook door kleding zou het niet altijd makkelijk op te merken zijn. Leraren bleken het daarnaast lastig te vinden om ouders aan te spreken op het overgewicht van hun kind. De GGD gaf hierin aan dat er lange tijd overheen kan gaan voor een signalering leidt tot de nodige hulp. Ook een medewerker en procesmanager van SPIL Eindhoven beaamde dit. Volgens de structuur waarmee de hulpverlening in Eindhoven werkt zou binnen één dag actie ondernomen kunnen worden. Maar alles hangt af van de signalering op het eerste niveau (scholen, peuterspeelzalen en kinderdagverblijven) en wat hiermee wordt gedaan. SPIL Eindhoven herkende ook de angst van de leraar om ouders aan te spreken op het overgewicht van hun kind.

Wanneer kinderen via het Spreekuur Overgewicht worden aangemeld, duurt het gemiddeld twee tot zes weken om te starten met een begeleidingstraject van de GGD. Wanneer kinderen daadwerkelijk worden aangemeld bij de GGD, kan na een intakegesprek een traject worden uitgezet dat verschilt in duur. Het gemiddelde dat aangegeven werd in het interview is vier gesprekken. Vaak is in het begin een intensievere aanpak nodig. Het snelste traject kan volgens de GGD binnen één of twee gesprekken worden afgerond met gerichte adviezen aan ouders en kind. In langere gevallen kunnen kinderen, met tussenpozen, tot een jaar lang begeleid worden. In het interview met de GGD werd daarnaast een onderscheid gemaakt in een kennisprobleem en een gedragsprobleem. Een kennisprobleem bij ouders over

gezonde beweeg- en eetgewoontes is volgens de GGD makkelijk en snel aan te pakken door de structuur hierin te veranderen. Een gedragsprobleem in eet- en beweeggewoontes is lastiger te doorbreken en hier kan langere tijd overheen gaan. De GGD noemde motivatieproblemen als belangrijkste reden voor een lange begeleidingstijd. Ook zouden vaak bijkomende problemen (psychologische problemen, gezin- of opvoedingsproblemen) voorrang krijgen, voor er gestart kan worden met het overgewichtstraject. Er is ook een hoog percentage uitval. Vaak valt men terug in oude gewoontes, waardoor het traject opnieuw start.

Resultaten: vindkans overgewicht

De GGD gaf aan ongeveer honderd nieuwe aanmeldingen per jaar te krijgen. Uit het rapport van de GGD (Van Niekerk & Pouwels, 2011) bleek dat 13% van de 2- tot en met 11-jarigen overgewicht had en 12% van de 12- tot en met 18-jarigen. 21% van de Eindhovense bevolking was jonger dan twintig jaar, dat neerkwam op ongeveer 45.368 kinderen en jongeren waarvan 11.342 overgewicht zouden hebben, volgens de cijfers van de GGD. Gezien de honderd nieuwe aanmeldingen per jaar, zou niet iedereen gezien en meegenomen worden in de begeleiding. Ook SPIL beaamde in het interview dat de vindkans van kinderen en jongeren met overgewicht voor een groot deel ligt aan de signalering op het eerste niveau van de zorgstructuur (bijlage 2), bij de scholen, peuterspeelzalen en kinderdagverblijven. Wanneer zij niet voldoende signaleren, worden minder kinderen uiteindelijk geholpen met hun overgewicht terwijl zij dit wel hebben.

Resultaten: schooluitval

In de gemeente Eindhoven was het totaal aantal schoolverzuimers en -uitvallers in het schooljaar 2009/2010 1173, waarvan 287 jonger dan twaalf jaar en 886 ouder dan twaalf jaar. Er was enig verschil tussen meisjes en jongens, namelijk 510 tegenover 663. De meeste uitval vond plaats binnen het VMBO met 513 verzuimers en uitvallers, op het HAVO/VWO waren dit 141 jongeren.

Resultaten: netwerk schooluitval

Kinderen en jongeren hebben een leerplicht tot hun achttiende jaar. Uit interview met een leerplichtambtenaar van gemeente Eindhoven kwam naar voren dat na drie dagen ongeoorloofd verzuim, dit door school gemeld zou moeten worden aan een leerplichtambtenaar. Schoolgemeenschappen, waaronder het ROC, hebben een protocol ontwikkeld waar docenten mee kunnen werken wanneer een leerling (ongeorloofd) afwezig is en contact kunnen

opnemen met een leerplichtambtenaar. Volgens de leerplichtambtenaar werkt iedere leerplichtambtenaar van de gemeente vanuit hun eigen wijk of regio in Zuidoost- Brabant. Elke school zou moeten deelnemen aan een Zorg Advies Team, wat valt onder de pedagogische zorgstructuur die Eindhoven hanteert (bijlage 2). Ook de leerplichtambtenaren, politie en Bureau Jeugdzorg kunnen bij een overleg van dit zorgteam aanwezig zijn. Uit het interview met de leerplichtambtenaar bleek dat in een zorgoverleg leerlingen besproken kunnen worden die uit zijn gevallen of dreigen uit te vallen. Er wordt een behandelingsplan opgesteld in overleg met samenwerkingspartners, wat op school samen met de leerling opgepakt kan worden.

Volgens de reclassering van Bureau Jeugdzorg wordt gebruikt gemaakt van dwang en drang wanneer sprake is van structureel verzuim en van motivatieproblemen en van onwelwillendheid van ouders en/of kind. Er wordt een procesverbaal opgemaakt , waarin de gevolgen voor ouders en kind vermeld worden (bijvoorbeeld een alternatieve straf bij bureau HALT). Werkt dit niet, volgt de weg naar de rechtbank. De reclassering van Bureau Jeugdzorg gaf aan dat er jaarlijks ongeveer 140 schoolverzuimers richting rechtbank gaan en terechtkomen in het strafrechtelijk traject. Er zou een melding gedaan moeten worden bij het justitieel kader, waarna de Raad van de Kinderbescherming de situatie zou moeten onderzoeken. Jeugdreclassering gaf aan uiteindelijk een voorafgesteld begeleidingstermijn van de rechter te ontvangen om hierna de jongere naar school of aan het werk te krijgen. Het Veiligheidshuis noemde de mogelijkheid voor een gezamenlijk overleg Schoolverzuimteam (Justitieel casusoverleg) tussen de betrokken partijen; reclassering (Bureau Jeugdzorg), politie, openbaar ministerie, Raad van de Kinderbescherming en de leerplichtambtenaar.

Resultaten: reactietijd schooluitval

Uit het interview met de leerplichtambtenaar bleek dat scholen wettelijk verplicht zijn om leerlingen te melden die langer dan drie dagen ongeoorloofd afwezig zijn geweest. Dit is volledig afhankelijk van school en gebeurt zelden. De beste reactietijd zou verkregen kunnen worden wanneer preventief bij het eerste verzuim al een melding wordt gemaakt. Dit kan binnen één dag gebeuren. School en de leerplichtambtenaar kunnen in gesprek gaan met ouders en het kind, waarna het kind daarna direct weer naar school gaat. Bij het eerstvolgende verzuim wordt meteen weer contact opgenomen met de leerplichtambtenaar , die dan op huisbezoek gaat om te kijken wat er aan de hand is. Volgens de leerplichtambtenaar wordt vervolgens in het Zorg Advies Team een plan van aanpak gemaakt, wat school in samenwerking met andere partners gaat uitvoeren. Gemiddeld is een dergelijke situatie binnen

een jaar opgelost en gaat het kind weer naar school, maar hier zitten een aantal kanttekeningen aan. Op het moment dat een leerplichtambtenaar zich terugtrekt, wil dit niet zeggen dat het kind niet meer verzuimd. Ook kan het gebrek aan signalering of de intentie van de docent het zelf te willen oplossen er toe leiden dat een dergelijke situatie jarenlang voortduurt. Verschil van inschatting is hierbij ook een reden: wordt het kind meteen in het Zorg Advies Team besproken of wordt hiermee gewacht met het risico dat de situatie verergerd?

De reclassering van Bureau Jeugdzorg benoemde de rechtsgang omtrent structureel schoolverzuim van een scholier. Er zou dan een melding worden gemaakt bij het justitieel kader, waar een aantal weken overheen gaan om te bespreken welke straf wordt opgelegd. Daarna duurt het een paar weken voor de Raad van de Kinderbescherming de zaak oppakt en uitvoert. Jeugdreclassering krijgt uiteindelijk een voorafgesteld termijn om een jongere te begeleiden, welke is opgelegd door de rechter. Volgens de leerplichtambtenaar zou in het gunstigste geval van dwang en drang een dergelijke situatie voortduren van gemiddeld een aantal weken tot een aantal maanden. Wanneer ouders niet mee willen werken, advocaten inschakelen of het justitieel kader tegenwerken, zou er maanden overheen kunnen gaan. Uit het interview met de reclassering van Bureau Jeugdzorg komt hetzelfde traject naar voren; eerst wordt de leerplichtambtenaar ingeschakeld, als daar niet het gewenste doel wordt bereikt, volgt de kinderrechter en uiteindelijk wordt de reclassering betrokken.

Resultaten: vindkans schooluitval

Naar schatting van de leerplichtambtenaar zouden jaarlijks ongeveer 1600 zaken en vragen rondom schooluitval binnenkomen. Daarvan verlaten jaarlijks 600 tot 700 kinderen school en komen thuis te zitten. De grootste groep uitvallers is volgens de leerplichtambtenaar het VMBO, waarbij honderden leerlingen niet of nauwelijks naar school gaan. De leerplichtambtenaar benadrukt dat voor hen de vindkans 100% is, omdat al hun binnengekomen zaken via de leerplichtambtenaren gaan. Zij erkennen dat het aantal zaken dat bij hen binnenkomt, volledig afhankelijk is van hoe school signaleert en hiermee omgaat. Binnen het strafrechtelijk kader omtrent schooluitval worden volgens de reclassering van Bureau Jeugdzorg momenteel ongeveer zeventig jongeren begeleidt; dit is ongeveer 10% van de jongeren die daadwerkelijk uitvallen.

Resultaten: criminaliteit

Gemeente Eindhoven beschikt over een brede pedagogische basisstructuur voor (risico)jeugd. Risicjongeren kunnen individueel gecategoriseerd worden volgens de Beke-shortlist. Ferwerda en Van Ham (2010) beschrijven de shortlist als een vragenlijst waarmee een wijkagent problematische jeugdgroepen in beeld kan brengen en kan onderscheiden als hinderlijk, overlastgevend of crimineel. Ook is aan te geven of er sprake is van een straat- of jeugdbende. Hinderlijke groepen hangen rond in buurten, trekken zich niet veel aan van de omgeving en maken zich incidenteel schuldig aan kleine vernielingen. Overlastgevende groepen zijn doelbewuster bezig, provoceren aanwezig en maken zich schuldig aan vormen van criminaliteit. Deze laatste groep bestaat uit criminele jongeren die vaker met politie in aanraking zijn gekomen, de criminele feiten zijn ernstiger en ze gebruiken doorgaans geweld. Volgens de Beke-shortlist 2010 komen er in Eindhoven 14 hinderlijke groepen voor, drie overlastgevende groepen en zijn er 1875 meldingen bekend in het politiesysteem. De criminele jeugd bestaat uit drie groepen en er zijn 1172 incidenten met jeugdige verdachten. (Gemeente Eindhoven, 2012).

Resultaten: netwerk criminaliteit

In Eindhoven wordt met onder andere opvoedingsondersteuning, schoolmaatschappelijk werk, zorgadviesteams en SPIL-centra direct en indirect voorkomen dat risicjongeren zich ontwikkelen tot ernstig overlastgevende en criminele jongeren (Gemeente Eindhoven, 2012). De aanpak van risicjongeren richt zich op plaatsen waar zij hun tijd doorbrengen, op straat, in de wijk en in de thuissituatie. Deze gebiedsgerichte en outreachende benadering is volgens gemeente Eindhoven dé manier om werkelijk grip te houden op jongeren en wijken (Gemeente Eindhoven, 2012). Signalering gebeurt onder andere op consultatiebureaus, door buurtwerkers van het Centrum voor Jeugd en Gezin, de politie en op scholen door middel van de leerplichtwet. Dit gebeurt aan de hand van de pedagogische zorgstructuur die in heel Eindhoven wordt gehanteerd (bijlage 2). Schoolmaatschappelijk werk speelt hierbij een belangrijke rol op de scholen: binnen het SPIL- concept in het basisonderwijs en de Zorg Advies Teams in het voorgezet onderwijs. Voor het signaleren en coördineren van zorgen rond jeugd bestaat het systeem Zorg voor Jeugd; een digitaal systeem dat risicosignalen van hulpverleners over jongeren (tot 23 jaar) bij elkaar brengt (Gemeente Eindhoven, 2012).

Wanneer kinderen en jongeren door middel van signalering van één van de niveaus van de zorgpiramide in beeld komen, bekijken alle zorgpartners die op dat moment betrokken zijn wat er moet gebeuren voor een plan van aanpak. Zodra blijkt dat meer nodig is om het

kind (en het gezin) te kunnen begeleiden, worden ze doorverwezen naar een volgend niveau van de piramide. De top van de piramide wordt gevormd door het Centrum Jeugd en Gezin, waar multi-probleemgezinnen worden besproken met alle betrokken partijen. Uit interview met het Centrum Jeugd en Gezin kwam naar voren dat zij vooral situaties behandelen waarin hinderlijke of overlastgevendende jongeren problemen veroorzaken. Partijen als Bureau Jeugdzorg en Halt houden zich met deze situaties bezig.

Wanneer jongeren door de Beke-shortlist als crimineel worden gekwalificeerd, hebben ze dikwijls al een strafblad. Na uitspraak van de (kinder)rechter wordt via de Raad van de Kinderbescherming de afdeling Reclassering van Bureau Jeugdzorg ingeschakeld om deze jongeren te begeleiden. Jeugdreclassering gaf aan als doel te hebben: diagnostiek en bieden van uitvoerende hulp. De kinderrechter geeft aan hoe lang de jongere begeleid moet worden. Dit kan uitbesteed worden door bijvoorbeeld de GGZ bij de hulp te betrekken, indien deze zorg noodzakelijk is, maar de reclassering houdt te allen tijden de regie. Het Veiligheidshuis gaf aan dat zij kunnen zorgen voor de regie door middel van casusoverleggen met de reclassering (Jeugdzorg), politie, het openbaar ministerie en de Raad van de Kinderbescherming. Hier wordt onder andere een plangerichte aanpak geformuleerd voor de jongere uit detentie gericht op inkomen, dagbesteding, scholing, vrijetijdsbesteding, schulden en verslaving.

Resultaten: reactietijd criminaliteit

Wanneer een kind of jongere wordt gesignaleerd in één van de ketenpartners in de zorgpiramide waarmee Eindhoven werkt en er is (nog) geen sprake van detentie, wordt volgens het Centrum Jeugd en Gezin een overleg georganiseerd met partijen die bij dit kind en gezin betrokken zijn. Wanneer signalering vanuit school adequaat wordt gedaan, zou dergelijke situatie binnen twee weken besproken kunnen worden. Centrum Jeugd en Gezin organiseert deze casusoverleggen en nodigt samenwerkingspartners als Bureau Jeugdzorg hiervoor uit. Bij enkele casussen is na één overleg duidelijk wat de hulpvraag is en waar de coördinatie moet worden opgepakt. De meest passende hulp kan na één week starten. Dit kan geïndiceerde jeugdzorg (Bureau Jeugdzorg) zijn, of, wanneer de situatie toch minder ernstig is, bij het Centrum Jeugd en Gezin zelf. Het overgrote deel is echter afkomstig uit een multi-probleem gezin en is van lastige, langdurige aard. Vaak is het moeilijk de hele problematiek in kaart te brengen en is de vraag waar de prioriteit ligt voor de begeleiding kan starten. Dit kan oplopen tot twee jaar begeleidingstijd volgens Centrum Jeugd en Gezin. In uiterste gevallen

zitten gedragspatronen verweven in een familie en is het nodig om hen jaren te blijven volgen en coördineren.

Wanneer een jongere wordt opgepakt door de politie wordt het traject vrij snel in werking gezet. Wel zijn alle betrokken partijen eerst afhankelijk van de politie en het OM in verband met het opstellen van het procesverbaal. Het Veiligheidshuis gaf aan dat een licht delict binnen anderhalve week opgelost kan worden met een gepaste straf zoals bij Bureau HALT. Bij een zwaar delict moet genoeg bewijslast verzameld worden, het zoeken naar een gepaste straf kan een half jaar tot twee jaar in beslag nemen. Een zwaar delict wordt door de officier van Justitie aan de kinderrechter voorgelegd, waarna een gerechtelijke procedure volgt. In het interview met de reclassering van Bureau Jeugdzorg werd aangegeven dat binnen drie dagen de kinderrechter een gepaste straf geeft. In afwachting van de kinderrechter kan de jongere in voorarrest worden geplaatst; dit om de maatschappij te beschermen. Wordt de jongere niet tussentijds vastgezet, dan wordt hij gedagvaardigd. Tijdens het voorarrest wordt door de Raad van de Kinderbescherming het vroeg-hulp-onderzoek ingezet, waaruit binnen tien dagen een netwerktrajectberaad volgt. Hierin kunnen de Raad van de Kinderbescherming, Jeugdreclassering en gevangenismedewerkers informatie omtrent de jongere verzamelen. De reclassering van Bureau Jeugdzorg gaf aan dat nadat de jongere uit detentie is gekomen, binnen drie dagen een begeleider voor de jongere wordt toegewezen en zij binnen zes weken samen een plan van aanpak maken. Hiervoor komen iedere week onder andere de Jeugdreclassering, het Veiligheidshuis, Centrum Jeugd en Gezin, de Raad van de Kinderbescherming en de woningbouwcorporatie bij elkaar om het plan te evalueren. Belangrijk in dit proces, benadrukten de reclassering van Bureau Jeugdzorg en het Veiligheidshuis, is de motivatie van de jongere. Als de jongere niet meewerkt, kan de zaak teruggestuurd worden naar de kinderrechter en zal er opnieuw een strafadvies volgen. De reactietijd kan hiermee uitlopen tot een half jaar.

Resultaten: vindkans criminaliteit

6% van de jongeren in Eindhoven komt in aanraking met de politie. Volgens het Centrum Jeugd en Gezin heeft ongeveer 15% van de jongeren een probleem. 10% van deze jongeren behoort tot een risicogroep en 5% kent serieuze problemen en kan niet meekomen in de maatschappij (Gemeente Eindhoven, 2012). Zij komen uit een multi-problem gezin, waarvan ongeveer de helft bij het Centrum Jeugd en Gezin wordt besproken. Een ruwe schatting levert een aantal van 450 casusoverleggen per jaar op. Centrum Jeugd en Gezin benadrukte hierbij dat lang niet alle problemen gevonden worden, wat zou moeten. Momenteel beginnen zij te

werken met outreachende buurtwerkers in probleemwijken van Eindhoven om de vindkans binnen de gemeente te verhogen (Gemeente Eindhoven, 2012). Binnen de reclassering van Bureau Jeugdzorg zouden momenteel 250-300 jongeren begeleid worden. Dit zijn jongeren die zijn opgepakt door de politie, maar ook hier werd door de reclassering van Bureau Jeugdzorg aangegeven dat de vindkans niet 100% is.

Conclusie

Het onderzoek is geconcentreerd op drie probleemgebieden omtrent kinderen en jongeren, namelijk overgewicht, schooluitval en criminaliteit. Onderzoeksvragen zijn geformuleerd om de kwaliteit van het netwerk, de reactietijd en de vindkans rondom deze probleemgebieden in beeld te brengen. Uit de literatuur is gebleken dat er een onderscheid gemaakt kan worden tussen lichte en complexe situaties. Dit heeft te maken met een multi-factorieële ontwikkeling van de problematieken van de jongeren. De onderzoeksvragen zijn door middel van interviews met sleutelfiguren uit het netwerk beantwoord. In de interviews is het onderscheid tussen lichte en complexe situaties gemaakt door geïnterviewden specifiek te vragen naar casusvoorbeelden. De resultaten die gevonden zijn over het jeugdnetwerk in de gemeente Eindhoven zijn betrouwbaar te noemen. De documentenanalyse en de informatie uit de interviews leverden overeenkomstige informatie op over hoe het jeugdnetwerk eruit ziet en functioneert. De onderzoeksvragen omtrent reactietijd en vindkans zijn lastiger te beantwoorden. Reactietijd blijkt situatiespecifiek te zijn, waardoor geïnterviewden het lastig vonden hier een eenduidig antwoord op te geven. De vindkans is afhankelijk van de werking en signalering van het netwerk; geïnterviewden hadden hier geen duidelijk zicht op. De betrouwbaarheid rondom reactietijd en vindkans wordt verhoogd door de open houding van de geïnterviewden en hun kritische blik op zowel zichzelf als op anderen. De reikwijdte van het onderzoek betreft de gemeente Eindhoven, wat ook het doel was van dit onderzoek. De verkregen resultaten kunnen daardoor worden gebruikt binnen de gemeente Eindhoven.

De eerste onderzoeksvraag omvat het jeugdnetwerk van de gemeente Eindhoven rondom de drie onderzoeksonderwerpen. Het jeugdnetwerk omtrent overgewicht, wordt gevormd door de gemeente Eindhoven, welke een vooraanstaande rol in de preventie speelt, de GGD, voor programma-uitvoering en scholen (SPIL), voor tijdige signalering. Daarnaast kan de GGD doorverwijzen naar psychologen en diëtisten.

Het jeugdnetwerk omtrent schooluitval bestaat uit diverse facetten. Scholen hebben een voorname rol in de signalering van leerlingen die ongeoorloofd afwezig zijn.

Zorgleerlingen kunnen besproken worden in een Zorg Advies Team, waar onder andere Bureau Jeugdzorg aan kan deelnemen. Na drie dagen ongeoorloofd schoolverzuim, schakelt school een leerplichtambtenaar in. Wanneer sprake is van structureel verzuim, volgt een alternatieve straf bij bureau HALT. In complexe gevallen volgt een strafrechtelijke procedure en kan begeleiding door de reclassering worden uitgevoerd.

Het jeugdnetwerk rondom criminaliteit heeft een gecompliceerde structuur. Signalering kan plaatsvinden op alle niveaus van de pedagogische zorgpiramide (bijlage 2), door onder andere scholen, outreachende buurtwerkers en de politie. Wanneer probleemoplossing niet kan plaatsvinden in het niveau van signalering wordt deze doorverwezen naar een hoger niveau met als hoogste niveau het Centrum voor Jeugd en Gezin. Bij het Centrum Jeugd en Gezin worden multi-problem gezinnen besproken door middel van een casuoverleg. In een casuoverleg kunnen alle betrokken partijen uitgenodigd worden zoals Bureau Jeugdzorg, Bureau HALT en woningbouwcoöperaties. Tijdens een casuoverleg wordt de probleemsituatie in kaart gebracht en beslist wie de zorg het beste kan uitvoeren. Wanneer sprake is van een strafrechtelijke procedure, wordt na uitspraak van de (kinder)rechter via de Raad van de Kinderbescherming de reclassering van Bureau Jeugdzorg ingeschakeld. Zij kunnen partijen inschakelen indien gespecificeerde zorg nodig is, bijvoorbeeld de GGZ. Het Veiligheidshuis geeft aan dat zij kunnen zorgen voor de regie door middel van casuoverleggen met de Reclassering (Jeugdzorg), politie, het openbaar ministerie en met de Raad van de Kinderbescherming.

De tweede onderzoeksvraag omvat de reactietijd van het jeugdnetwerk van de gemeente Eindhoven omtrent de drie onderzoeksonderwerpen. Reactietijd van het netwerk overgewicht is afhankelijk van de signalering. De pedagogische zorgstructuur is op een manier opgezet dat binnen een dag actie ondernomen zou kunnen worden, maar in de praktijk blijken leerkrachten het lastig te vinden om dit probleem te bespreken met ouders. Als er sprake is van een kennisprobleem dan is de duur van de begeleiding van de GGD een of twee gesprekken, waar het vooral informatie betreft over gezonde voeding en beweging. Als er sprake is van een complexer gedragsprobleem, motivatieprobleem of multi-problem dan kan de begeleiding oplopen tot meer dan een jaar.

Binnen het netwerk schooluitval zijn scholen wettelijk verplicht na drie dagen ongeoorloofd verzuim door een leerling een melding te maken bij de leerplichtambtenaar, waarna een gesprek met ouders volgt. Na een tweede melding wordt een behandelingsplan door het Zorg Advies Team opgesteld, wat door school en de leerling wordt uitgevoerd.

Wanneer sprake is van een complexere situatie waarin structureel verzuim voorkomt wordt de strafrechtelijke procedure gevolgd, wat een aantal weken tot een aantal maanden kan voortduren. Ook in deze structuur werkt het netwerk op een manier dat er binnen een dag actie ondernomen kan worden, maar dit is volledig afhankelijk van de signalering van de school. Het blijkt dat scholen vaak de ernst van het preventief ingrijpen niet inzien en het probleem op school proberen op te lossen, waardoor de reactietijd tot een jaar kan oplopen. Ook door motivatieproblemen van de jongere of van zijn ouders kan de reactietijd oplopen.

In het jeugdnetwerk rondom criminaliteit kan gemiddeld binnen twee weken een casusoverleg plaatsvinden bij Centrum Jeugd en Gezin. Wanneer de probleemsituatie snel duidelijk is, kan binnen een week gepaste hulp ingezet worden. Bij complexe multi- problem gezinnen moet gekeken worden waar de prioriteit ligt, dit kan oplopen tot twee jaar en voor sommige gezinnen geldt een continue alertheid. Wanneer het strafrechtelijk traject wordt gevolgd, geldt voor een licht delict een reactietijd van anderhalve week en voor een zwaar delict een reactietijd van een half tot twee jaar. Ook hier speelt de motivatie van de jongere een belangrijke rol in de reactietijd; wanneer de jongere niet gemotiveerd is kan deze met een half jaar uitlopen.

De derde en laatste onderzoeksvraag omvat de vindkans van het jeugdnetwerk van de gemeente Eindhoven omtrent de drie onderzoeksonderwerpen. Gekeken naar het jeugdnetwerk rondom overgewicht, hebben meer dan 11.000 jongeren in de gemeente Eindhoven overgewicht. Per jaar worden hiervan ongeveer honderd jongeren aangemeld bij de GGD. Door een gebrekkige signalering worden minder kinderen en jongeren begeleid die wel overgewicht hebben.

De vindkans van schooluitval door het jeugdnetwerk in de gemeente Eindhoven is feitelijk 100%, alle jongeren waar een melding van gemaakt wordt komen bij de leerplichtambtenaar terecht. Bij de Reclassering van Bureau Jeugdzorg worden momenteel ongeveer zeventig jongeren begeleidt voor schooluitval; dat is ongeveer 10% van de jongeren die daadwerkelijk uitvallen. Maar er is weinig zicht op het werkelijke verzuim, omdat scholen niet altijd een melding maken en het probleem binnen de school proberen op te lossen.

De vindkans van criminaliteit door het jeugdnetwerk in de gemeente Eindhoven is ook lastig te schatten. Een ruwe schatting levert een aantal van 450 casusoverleggen per jaar op binnen het Centrum Jeugd en Gezin. Binnen de Reclassering worden momenteel 250-300 jongeren begeleid, dit zijn jongeren die zijn opgepakt door de politie. Door de betrokken partijen binnen dit jeugdnetwerk wordt benadrukt dat niet alles wordt gevonden wat wel

gevonden zou moeten worden. Gemeente Eindhoven is momenteel bezig met een outreachende manier van werken, waarmee de vindkans vergroot hoopt te worden.

Discussie

Opvallend is dat in alle drie de probleemgebieden naar voren komt hoe belangrijk een goede signalering en motivatie zijn. Zowel de reactietijd als de vindkans van probleemsituaties worden hierdoor beïnvloed.

Als eerste punt wordt de signaleringspositie van het eerste niveau van de pedagogische zorgstructuur van de gemeente Eindhoven benadrukt, onder andere binnen scholen en peuterspeelzalen (bijlage 2). Zo gaf de GGD tijdens het interview aan dat er een groot gat zit tussen de twee controlepunten voor overgewicht die tijdens de basisschool plaatsvinden. Hier zit namelijk vijf jaar tussen. Wanneer een instelling niet of niet goed genoeg tussentijds signaleert, kan een kind in de problemen komen met zijn of haar gewicht. Zowel de GGD als de SPIL-centra signaleerden dat leerkrachten over het algemeen moeite ondervinden om een gesprek met ouders aan te gaan over het overgewicht van hun kind. Graag zou de GGD hierin een veel grotere rol van school zien en hen hierin willen ondersteunen. Ook in de probleemgebieden schooluitval en criminaliteit, wordt signalering genoemd als een verbeterpunt in het jeugdnetwerk. In principe zouden alle gevallen van schoolverzuim gemeld moeten worden bij de leerplichtambtenaren, maar dit wordt niet terug gezien in de praktijk. Scholen lijken het schoolverzuim vooral zelf te willen oplossen. Verder ligt er een preventieve signaleringskans bij het Zorg Advies Team. Het blijkt namelijk dat vaak meer aandacht is voor de zwaardere gevallen, waardoor lichtere gevallen minder aandacht krijgen. Dit komt overeen wat omtrent het jeugdnetwerk criminaliteit wordt ervaren. Complexe, multi-probleem situaties zijn moeilijk in te schatten en te behandelen omdat prioriteiten moeten worden gesteld welk deel van de probleemsituatie als eerste de aandacht zou moeten krijgen. De gemeente Eindhoven zou leerkrachten kunnen attenderen op en ondersteunen in hun signaleringspositie. De GGD zou hierbij een uitvoerende rol kunnen spelen. Wanneer meer wordt samengewerkt door de diverse instellingen, kan verkokering worden verminderd en is er meer duidelijkheid over ieders verantwoordelijkheden. Ook zou het jeugdnetwerk meer preventief en eerder ingezet kunnen worden tijdens zowel eenvoudige als complexe probleemsituaties, wat de reactietijd en vindkans bevordert.

Het tweede punt dat naar voren komt uit het onderzoek, is de motivatie van de jongeren en hun ouders. De GGD, de leerplichtambtenaar en het Centrum Jeugd en Gezin ervaren dat in een complexe probleemsituatie meer motivatieproblemen voorkomen dan in

een lichte probleemsituatie. Bij zowel overgewicht, schooluitval en criminaliteit betekent een lage motivatie, een langere reactietijd en aansluitend een langere begeleidingsduur. Ook daalt de vindkans om deze jongere in beeld te krijgen. De gemeente Eindhoven zou vervolgonderzoek kunnen doen naar de motivatiemogelijkheden binnen het gezin. Op deze manier kunnen zij instanties die met complexe situaties werken handvaten te bieden hoe om te gaan met personen met een lage motivatie. Hierdoor wordt uitval binnen de hulpverlening aan jongeren en hun gezin verminderd. Bij een eventueel vervolgonderzoek zouden er meerdere interviews kunnen worden afgenomen om zo meerdere perspectieven te belichten. Ook kan tijdens de interviews afgeweken worden van de vignetten. Door flexibel gebruik te maken van de vignetten en in te gaan op de persoonlijke ervaringen van de geïnterviewden binnen hun werkveld, is meer informatie gevonden. Zo worden ook de begrippen reactietijd en vindkans makkelijker te interpreteren in praktijksituaties.

Referenties

- Bakker, I., Bakker, K., Dijke van, A., & Terpstra, L. (1998). O&O in perspectief. Utrecht: NIZW, verkregen op 16 maart, 2012, van www.nji.nl.
- Bakker, I., Bakker, K., Dijke van, A., & Terpstra, L. (1997). O+O =O kwadraat: Naar een samenhangend beleid en aanbod van opvoedingsondersteuning en ontwikkelingsstimulering voor kinderen en ouders in risicosituaties. Utrecht: NIZW, verkregen op 16 maart, 2012, van www.nji.nl.
- Baerveldt, C. (2012). MOV-premasterthesis 2011-2012. *Cursushandleiding*, Utrecht.
- Borgatti, S. P. (2005). Centrality and network flow. *Social Networks*, 27, 55 – 71.
- CBO, Kwaliteitsinstituut voor de Gezondheidszorg. (2008). Richtlijn Diagnostiek en behandeling van obesitas bij volwassenen en kinderen. Verkregen op 20 februari, 2012 van <http://www.nationaalkompas.nl/gezondheidsdeterminanten/persoonsgebonden/lichaamsgewicht/beschrijving/>.
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2011). Leefstijl, preventief onderzoek; persoonskenmerken. Verkregen op 16 februari, 2012, van <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?VW=T&DM=SLnl&PA=81177NED&LA=nl>.
- Dishion, T. J., French, D. C., & Patterson, G. R. (1995). The development and ecology of antisocial behavior. In D. Cicchetti, & D. J. Cohen (Eds), *Developmental*

- Psychopathology*, 2, *Risk, disorder, and adaption*, 421-471. New York: John Wiley & Sons, Inc.
- Ebbeling, C. B., Pawlak, D. B., & Ludwig, D. S. (2002). Childhood obesity: Public-health crisis, common sense cure. *The Lancet*, 360, 473-482.
- Ferwerda, H. & Van Ham, T. (2010) Problematische jeugdgroepen in Nederland. Verkregen op 19 april, 2012, van Bureau Beke.
- Gemeente Eindhoven. (2011). Brainport regio Eindhoven is de slimste regio van de wereld! Verkregen op 12 maart, 2012, van www.eindhoven.nl.
- Gemeente Eindhoven. (2012). Actieplan Jeugd en Veiligheid 2012. *Veiligheid, Juridische Zaken & Bestuursondersteuning*, 1-40.
- Gezondheidsraad. (2003). Overgewicht en obesitas. Den Haag: Gezondheidsraad, 2003: publicatie nr 2003/07. ISBN 90-5549-477-1 Verkregen op 18 februari , 2012, van <http://www.gr.nl/nl/adviezen/overgewicht-en-obesitas> .
- IOTF (2010). The global epidemic. Verkregen 14 februari, 2012, van <http://www.iaso.org/iotf/obesity/obesitytheglobalepidemic/>.
- Kamerman, S. (2007). *Een zoveelste symbool voor falende hulpverlening*. Verkregen op 19 juni, 2012, van www.nrc.nl.
- Kilduff, M., Tsai, W. (2003). *Social networks and organizations*. Londen: Sage Publications.
- Lee, Y. S. (2009). Consequences of childhood obesity. *The Annals*, 38, 75-81. Verkregen op 16 februari, 2012, van <http://www.annals.edu.sg/pdf/38VolNo1Jan2009/V38N1p75.pdf>.
- Loeber, R., Wung, P, Keenan, K., Giroux, B., Stouthamer-Loeber, M., & Van Kammen, W.B. (1993). Developmental pathways in disruptive child behavior. *Development and Psychopathology*, 5, 103-133.
- Ministerie van Justitie (2010). Aanpak jeugdcriminaliteit wint aan snelheid en kwaliteit. *Justitie Bulletin*, 2(15), 21 september 2010.
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (2012). *Aanval op schooluitval*. Verkregen op 6 maart, 2012, van <http://www.aanvalopschooluitval.nl/userfiles/file/2012/Bijlage%201%20Cijferbijlage.pdf>.
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (2012) *Startkwalificatie*. Verkregen op 6 maart, 2012, van <http://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ocw>.

- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (2012). *WMO in het kort*. Verkregen op 17 maart, 2012, van <http://www.invoeringwmo.nl/>.
- Moffitt, T. E. (1993). Adolscence-limited and life-course-persistent antisocial behavior – A developmental taxonomy. *Psychological Review*, 100, 674-701,
- Raad voor Maatschappelijke Ontwikkelingen (2008). *De ontkokering voorbij*. Verkregen op 16 februari, 2012, van <http://www.adviesorgaan-rmo.nl/publicaties/adviezen/2008/89/>.
- Rijksoverheid (2012). *Stelselwijziging zorg voor jeugd*. Verkregen op 16 februari, 2012, van <http://www.samenwerkenvoordejeugd.nl/nl/Kamerstukken/Stelselwijziging-zorg-voor-jeugd.html>.
- Schoolverzuim, beleidsinformatie en onderzoek. (2011). Verkregen op 12 april, 2012, van gemeente Eindhoven.
- Schrijvers, C. T. M., & Schoemaker, C. G. (2008). Spelen met gezondheid. Leefstijl en psychische gezondheid Nederlandse jeugd. Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) rapport 270232001/2008. Verkregen op 18 februari, 2012, van <http://www.rivm.nl/bibliotheek/rapporten/270232001.html>.
- SPIL Eindhoven. (2010). Pedagogisch raamplan. Verkregen op 15 mei, 2012, van SPIL Eindhoven.
- TNO (2010). Jeugd groeit vooral in de breedte maar niet in de lengte. Verkregen op 18 februari, 2012, van http://www.tno.nl/content.cfm?context=thema&content=persbericht&laag1=891&item_id=201006100030.
- TNO (2010). Vijfde Landelijke Groeistudie. Verkregen op 16 februari, 2012, van <http://www.tno.nl/downloads/20100608%20Resultaten%20Vijfde%20Landelijke%20Groeistudie2.pdf>.
- Van Bakel, A. M. (2010). Afkapwaarden BMI jongeren. In: Volksgezondheid Toekomst Verkenning, Nationaal Kompas Volksgezondheid. Bilthoven: RIVM. Verkregen op 20 februari, 2012, van <http://www.nationaalkompas.nl/gezondheidsdeterminanten/persoonsgebonden/lichaamsgewicht/>.
- Van Bakel, A. M. & Zantinge, E. M. (2010). Neemt het aantal mensen met overgewicht of ondergewicht toe of af? Verkregen op 15 februari, 2012, van

- <http://www.nationaalkompas.nl/gezondheidsdeterminanten/persoonsgebonden/lichaamsgewicht/trend/>.
- Van Dorsselaer, S., De Looze, M., & Vermeulen-Smit, E. (2010). Gezondheid, welzijn en opvoeding van jongeren in Nederland: HBSC 2009. Utrecht: Trimbos-instituut.
- Van der Laan, A.M., Blom, M. (2011). *Jeugdcriminaliteit in de periode 1996-2010*. Verkregen op 21 februari, 2012, van www.nji.nl.
- Van Mantgem, J. van, Nobelen, D. van, & Uljee, N. (2009). *Landelijk verdachtenbeeld 2008*. Verkregen op 21 februari, 2012, van www.nji.nl.
- Van Niekerk, M. J. H., Pouwels, L. H. L. (2011). Op weg naar een gezonder Eindhoven. *Regionale Volksgezondheid Toekomst Verkenning*. GGD Brabant- Zuidoost
- Visscher, T. L. S., Van Bakel A. M., & Zantinge, E. M. (2010). Wat is overgewicht en wat is ondergewicht? In: *Volksgezondheid Toekomst Verkenning, Nationaal Kompas Volksgezondheid*. Bilthoven: RIVM. Verkregen op 18 februari, 2012, van <http://www.nationaalkompas.nl/gezondheidsdeterminanten/persoonsgebonden/lichaamsgewicht/>.
- Vitaro, F., Larocque, D., Janosz, M. & Tremblay, R. E. (2010). Negative social experiences and dropping out of school. *Educational Psychology*, 21, 401-415.
- Weiss, R., & Caprio, S. (2005). The metabolic consequences of childhood obesity. *Best Practice & Research Clinical Endocrinology & Metabolism*, 19, 405-419.

Bijlage 1: Vignetten

Vignet	Delinquentie Lichte variant	<i>concept</i>
Naam	Lisa	
Leeftijd	15	
School	VWO, klas 4	
Achtergrond	Witte middenklasse	
Gedragsuiting	Winkeldiefstal 1 kledingstuk (truitje)	
Sinds	1 dag: eenmalig/first offender	
Multiprobleem	Spijbelt zo nu en dan	
	Ouders in scheiding	

Vignet	Delinquentie Zwaardere variant	<i>concept</i>
Naam	Pieter	
Leeftijd	13	
School	VMBO, brugjaar	
Achtergrond	Wit, eenoudergezin (moeder overleden)	
Gedragsuiting	Heling, vechtpartijen, soms inbraak	
Sinds	Lichte criminaliteit sinds 10 ^e jaar; laatste jaar steeds vaker en ernstiger	
Multiprobleem	Spijbelt regelmatig	
	Vader drinkt, werkloos, grijpt niet in	
	Oudere broers dealen en helen (diversen)	
	Lid van criminele jeugdgroep	

Vignet	Overgewicht Lichte variant	<i>concept</i>
Naam	Danny	
Leeftijd	9	
School	Basisschool, groep 5	
Achtergrond	Witte middenklasse	
Gedragsuiting	BMI=20; snel moe, beweegt weinig (meer), ongezond eet- en drinkgedrag	
Sinds	Bovenmatige gewichtstoename en slechter beweeg en eet/drinkgedrag sinds 2 jaar.	
Multiprobleem	Ouders grijpen niet (effectief) in	
	Eenzaam op school; wordt gepest	

Vignet	Overgewicht Zwارة variant	<i>concept</i>
Naam	Minke	
Leeftijd	14	
School	VMBO, 2 ^e klas	
Achtergrond	Wit, ouders laag opgeleid	
Gedragsuiting	BMI=28,8; vreetbuiten, vermoedelijk boulimia.	

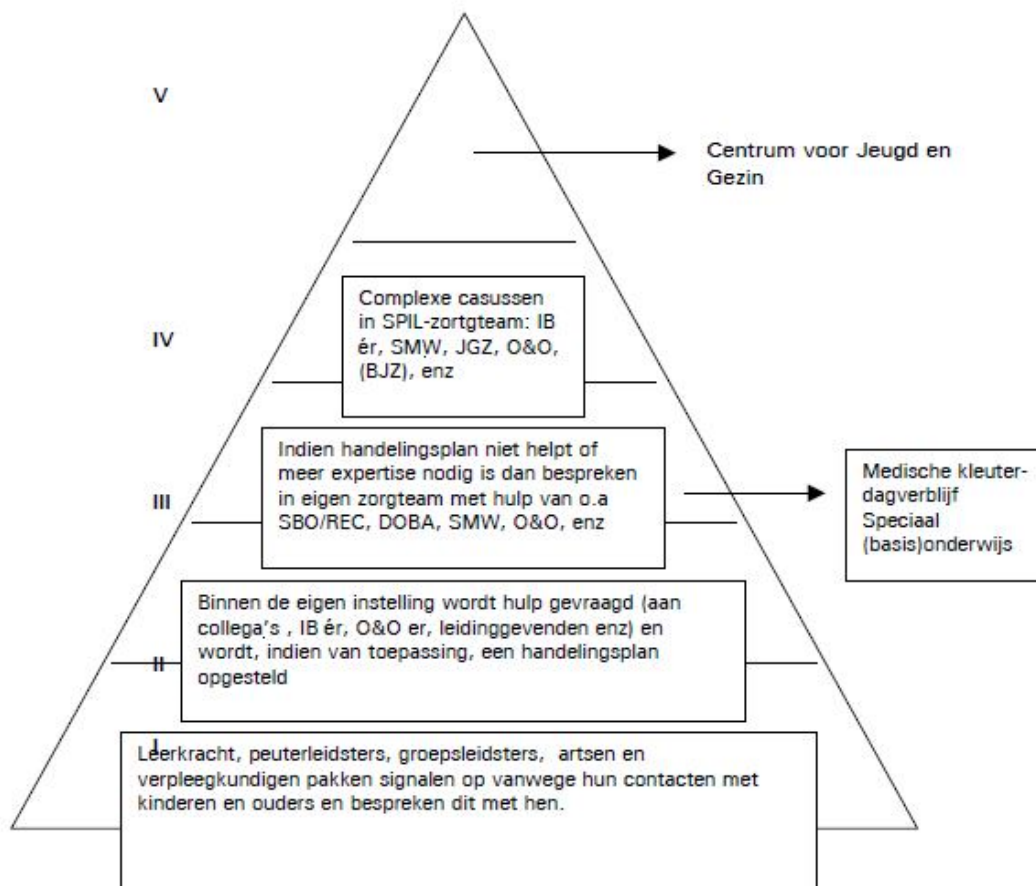
Sinds	Was altijd wat zwaarder. Sterke bovenmatige gewichtstoename sinds 3 jaar.	
Multiprobleem	Verwaarlozing. Vader gebruikt geweld	
	Gezinsproblemen: scheiding dreigt)	
	Wordt gepest op school	
	Woont in achterstandswijk met veel criminaliteit	

Vignet	Dreigende schooluitval Lichte variant	<i>concept</i>
Naam	Fouad	
Leeftijd	15	
School	VMBO, 2 ^e klas	
Achtergrond	Sinds 5 jaar in Nederland (gezinshereniging). Ouders laagopgeleid. Moeder spreekt geen Nederlands.	
Gedragsuiting	Matige resultaten. Regelmatig spijbelgedrag	
Sinds	Twee maanden. Spijbelde voordien niet.	
Multiprobleem	Problemen met aanpassing taal, cultuur en schoolsysteem	
	Vriendengroep werkt, heeft aantrekkelijk inkomen	

Vignet	Dreigende schooluitval Zware variant	<i>concept</i>
Naam	Natasja	
Leeftijd	16	
School	VMBO, 4 ^e klas	
Achtergrond	Wit gezin. Ouders laagopgeleid.	
Gedragsuiting	Slechte resultaten. Regelmatig spijbelgedrag	
Sinds	Een half jaar. Spijbelde daarvoor zo nu en dan.	
Multiprobleem	Risicogedrag: zwaar roken, drinksessies, onveilige seks	
	Combinatie van gezinsproblemen: naderende scheiding, financiële problemen (schulden, ouders werkloos), broer weggelopen	

Deze vignetten zijn gebruikt tijdens de interviews met de acht sleutelfiguren uit het jeugdnetwerk van de gemeente Eindhoven.

Bijlage 2: Pedagogische zorgstructuur van de gemeente Eindhoven

Figuur 1: Pedagogische zorgstructuur Eindhoven (SPIL Eindhoven, 2010).

Deze pedagogische zorgstructuur wordt door het jeugdnetwerk in de gemeente Eindhoven gebruikt om een overzicht te creëren welke signalerings-, schakel- en uitvoeringsfuncties aanwezig zijn. Op deze manier ontstaat een overzicht welke verantwoordelijkheden elke instantie heeft en hoe de verwijzing plaatsvindt.